

Кръгла маса:

Дефиницията за музей – перспективи и потенциали

Мила Сантова, Председател на ИКОМ България

Участници:

Екатерина Джумалиева

Николай Ненов

Борис Хаджийски

Соня Пенкова

Екатерина Цекова

Стефан Белишки

Калина Сотирова

Тодор Петев

Соня Алексиева

Ирена Бокова

Светла Димитрова

Валентина Петрова

Петър Делчев

Петко Христов

Аксиния Бутева

Марияна Маринова

Георги Вълчев

Илиана Борисова-Кацарова

Иван Василев

Симеон Недков

Валентина Ганева-Маразова

Българският национален комитет на ИКОМ бе поканен от Председателя на инициативата *Кръгли маси и диалози относно предизвикателствата и тенденциите за обществата и музеите* на ИКОМ-централа и *Постоянния комитет за дефиниция, перспективи и потенциал на музея* да вземе участие в процеса на предефинирането на музейната институция. Идеята е този процес да бъде базиран на споделените, но и дълбоко различни условия, ценности и практики на музеите в различни и бързо променящи се общества.

Провеждането на кръгли маси бе коментирано на специално, посветено на този въпрос заседание по време на така наречените „Годишни юнски срещи“ (Париж, Франция, 5-9 юни 2018: 84-то заседание на Консултативния съвет и 33-тата Генерална асамблея на ИКОМ).

Дефиницията на ИКОМ за музея функционира като споделена основа за музеите по целия свят. В продължение на много години тя остава до голяма степен непроменена и ИКОМ понастоящем обсъжда дали е време да преразгледа формулировката на определението, което в последната му версия от 2007 г. гласи:

Музеят е нестопанска, постоянна институция в услуга на обществото и неговото развитие, отворена за обществеността, която придобива, съхранява, изследва, комуникира и показва материално и нематериално наследство на човечеството и неговата среда за целите на образованието, обучението и удоволствието.

От гледна точка на потребностите и перспективите на 21-ви век дефиницията се придържа към корени в мисленето на предишни периоди, към предположения и ценности, които в най-добрия случай са остарели, а в най-лошия – недостатъчни или контра продуктивни по отношение на новите предизвикателства и нови възможности, пред които са изправени музеите в съвременността.

БНК на ИКОМ прие поканата да организира форум за дискусия на проблеми, свързани с преосмислянето на музейната дефиниция. Той се проведе на 18 юни 2018 г., а домакинството бе предоставено от Националния военноисторически музей (София). Подобни дискусии се организират успоредно на различни места в света и се провеждат по предоставена от Постоянният комитет схема.

В рамките на новата дискусия е създаден нов комитет на ИКОМ-свят, с редица тематични работни групи, които изследват различни аспекти на това как обществата и музеите се преплитат и си въздействат взаимно.

Провеждат се редица кръгли маси в различни среди по света, чрез които се приканват колкото се може повече музейни експерти да обсъждат четири основни въпроса за обществения принос на музеите и важни тенденции през следващото десетилетие:

- **Какво смятате за най-подходящ и важен принос, който музеите могат да дадат на обществото през следващото десетилетие?**
- **Какво мислите, че са най-силните тенденции и най-сериозните предизвикателства, пред които е изправена вашата страна през идното десетилетие?**

• **Какво според вас са най-силните тенденции и най-сериозните предизвикателства пред музеите във вашата страна през следващото десетилетие?**

• **Как според вас музеите трябва да променят и адаптират нашите принципи, ценности и методи на работа през следващото десетилетие, за да посрещнат тези предизвикателства и да обогатят нашия принос?**

До провеждането на кръглата маса в София, аналогични Кръгли маси вече бяха проведени във Финландия, Корея, Мексико, Куба, Коста Рика, Аржентина и Шотландия и др., като процесът на провеждане на нови продължава. Методологията на Кръглите маса следва общ формат и е изградена така, че да бъде лесно възпроизвеждана, по целия свят.

Провеждането на Кръглата маса в София е възможност ИКОМ-България да се включи в този нов и експериментален начин, чрез който ИКОМ-свят изследва голямото разнообразие от музейни практики, които съществуват в света днес.

Кръглата маса се проведе в четири заседания, всяко едно, посветено на един от горните въпроси.

Съгласно общата методология за кръглите маси, в края на всяко заседание, посветено на определена тема, предварително определени фасилитатори събират подготвените от участниците писмени текстове и подготвят кратко обобщение, като взимат предвид и изказаните във време на дискусиата мнения.

I. Заседание:

Какво смятате като най-подходящ и важен принос, който музеите могат да дадат на обществото през следващото десетилетие?

Фасилитатор **Екатерина Джумалиева**, Директор Дирекция „Културно наследство, музеи и изобразителни изкуства” – Министерство на културата, зам. председател на Българския национален комитет на ИКОМ

Музеите трябва да започнат активно да прилагат **творчески подходи** към колекциите и публиките. Творчеството е начина, по който миналото може да се съприживява и така да оставя по-трайна диря в човешкото съзнание. За да се реализира тази задача е необходимо работата на музеите в различните направления на дейността да се показва **иновативно**, като в процеса се включат различни специалисти, които работят заедно, взаимно се провокират и създават общ продукт. Необходимо е **представяне на**

обобщени образи на наследството, но и конкретика за местните общности.

Музеите трябва да разширят образователните си политики към всички възрасти на населението. **Обучението трябва да е обвързано с иновациите и интерактивните технологии.** За да бъде обучението пълноценно в музеите трябва да се осъществи до край **дигитализацията** на културните ценности. Трябва да се създадат условия с културните ценности да се работи лесно и бързо, без затруднения от всякакво естество. Това налага и **динамизиране на научните изследвания** и популяризирането, както и създаването на прозрачност и сигурност за наследството.

Музеите да изграждат обективно, но и толерантно отношение към историята, вярванията, моралните принципи и ценностната система на всеки народ, етнос, националност и т.н. без да ги противопоставят. Грижат се наследството да е общо достояние, което да се споделя с обществото по подходящ начин. Музеите са институции, които градят доверие и сближават различията между хората и народите. Показват върхови постижения на човешкия дух, интелект и творчество, насочват възприемане на миналото като мост към настоящето и бъдещето и да предават този начин на оценяването му и на своята публика. Музеите следва да допринасят за **формиране на толерантност**, за съхраняване и **разбиране на културното многообразие** в глобален аспект и **на уникални традиции** в национален или регионален мащаб.

Музеите да обвързват успешното опазване и представяне на културното наследство с финансови резултати. Необходима е и реална музейна статистика. Музеите следва да се превърнат в още **по-привлекателни и достъпни** институции, които **учат на диалог**. Да наложат **висок професионализъм и уважение** към музейната работа.

Музеите да провокират желанието за повторни срещи с наследството. Това може да стане чрез разширение и предефиниране на петте основни функции на музеите: придобива, съхранява, изследва, комуникира и показва.

1. **СЪХРАНЯВА** материалното и нематериалното наследство и неговата среда, с акцент върху дългосрочното съхранение и повторна използваемост на знания. На музеите са необходими **умни информационни системи** за управление на колекции и дейности.

2. ОТВОРЕН ЗА ПУБЛИКАТА музей, в който може да се открие „своята собствена история“, да се създаде онлайн „своята собствена колекция“ и т.н., т.е **музеят да е по-мобилен** в различните аспекти на дейността си.

3. ПРИДОБИВА И ИЗСЛЕДВА чрез **развитие на нови музейни дисциплини** като музейна информатика, дигитална хуманитаристика, наука за наследството и **прилагане на интердисциплинарен подход**.

4. КОМУНИКИРА И ПОКАЗВА наследството по начин, който да **подчертава специфичното, уникалното и да включва местната общност** в разказването на истории. Музеят в следващото десетилетие трябва да е **автентичен център за общуване и споделяне на знание**, който ползва технологии и нови методи за културен мениджмънт.

1. Николай Ненов, Директор Регионален исторически музей – Русе

Музеите у нас са различни от музеите в други страни, тъй като не е ясен техният собственик. Триединното подчинение – административно, научно и методическо (както е в ЗКН), въздейства върху музеите разконцентриращо и често ги отклонява от чисто музейната дейност. Към различността на нашите музеи може да се добави и липсата на обучение за кадрите и като цяло - забавеното развитие на процесите, които стимулират дейността на местните музеи. Строгото подчинение на националния разказ в експозициите води до повторение на теми, до универсализираща еднаквост в репрезентациите. Тези недостатъци могат да бъдат преодолявани.

Сред позитивите на ситуацията ще посоча между другото и възможността от по-задни позиции да следваме положителния тренд в развитието на музеологията, който да ни позволи да направим нашите музеи различни. Именно тогава, през следващото десетилетие българските музеи ще могат да бъдат по-близо до обществото, да се вписват в неговите проблеми и да правят опити да дават отговори, или поне да поставят дискусии.

Приносът, който музеите могат да дадат на обществото, се състои в измеренията на творчеството – важна тема, която рядко се свързва с музейните пространства, където доминират теми като „опазване“ и „съкровище“. За да се постигне видимост в творческите процеси в нашите музеи е необходимо обществото да пожелае това, да изрази нуждата си от творческата работа на музейните специалисти и обществеността. Към момента е налице публична търпимост към моделите на работа в нашите музеи, които не винаги се стараят да представят работата си иновативно. Едва в ситуация, в която музеите споделят своето добре съхранявано и изучавано знание със своите аудитории и взаимно се провокират за създаване на прочити на миналото, ще може да видим голямата роля на музея в съвременността.

Днес музеите не би трябвало да се концентрират единствено в конкретните измерения на техните колекции, а би трябвало да представят обобщени образи на наследството. Поради това все по-важни ще стават не толкова различните категории посетители, а местната общност, за която музеят е важен.

2. **Борис Хаджийски**, Директор Регионален исторически музей – Пазарджик и председател на УС на Сдружение „Български музеи“

Подходящ и в същото време важен принос на музеите, които те могат да дадат на обществото е **опазването и правилното съхранение** на движимите културни ценности.

Опазването на движимите културни ценности е първостепенна задача в следващото десетилетие и по-нататък, защото институциите на паметта са призвани от обществото да опазват и съхраняват наследството.

За целта е необходимо да се модернизират фондохранилищата, за да се създадат оптимални условия по отношение на опазване и съхранение на музейните фондове, така ще се създадат и предпоставки за по-лесна и бърза работа с културните ценности, свързана с тяхното изследване, инвентаризации, популяризиране, дигитализация. Успешно ще продължи да се изпълнява една от най-важните функции на музеите – грижливо опазване и съхранение при оптимално добри условия на всички движими културни ценности съгласно нормативните изисквания и предписания, като по този начин ще отговорят адекватно на очакванията на обществото.

Важна задача за опазването на културното наследство е и необходимостта от навременна реставрация и консервация на културните ценности, за да се съхранят във времето.

Разбира се, за всичко това е необходим значителен финансов ресурс, който следва да бъде осигурен от държавата и местната власт чрез целенасочена политика, чрез публично-частни партньорства и с приноса на цялото общество.

Друг важен принос за следващите десет години следва да бъде **образователната политика** на музеите, насочена към деца и ученици от всички възрастови групи. Обучение, свързано с модерни инициативи, съобразено с интереса на младите, позволяващо и запазване на традиционните способности. На образованието трябва да се гледа като на ценност, защото един от основните икономически ресурси е човекът с неговите знания, умения и култура. Този факт насочва към създаване на условия за ефективно обучение чрез алтернативни форми и методи на работа в и извън училищната среда посредством партньорство с музея. А реално институция като музея има ключово значение в израстването на нацията, защото е носител на духовната памет и пазител на националната

идентичност. Неговата роля е повишаване на познанието на обществото за значимостта на културните ценности.

Музеят е „актив“, на които трябва да се гледа като на потенциален участник в образованието и възпитанието на подрастващите и за дообогатяване на знанията на хора в средна и напреднала възраст. Целта е да създаваме съвременен облик на музея като място, което учениците посещават с желание, да пробуждаме у тях интерес към историята и музейното дело, допълвайки своите знания въз основата на учебния предмет.

За да се осъществява по-лесно образователната политика на музеите е необходима законодателна инициатива за вписване на тази функция, както и финансов ресурс за подпомагане на дейността.

Дигитализацията на културните ценности е важна и основна задача на музея на бъдещето. Софтуерът, представляващ дигитален архив за съхранение и електронна обработка на информацията, съдържаща се в научната паспортизация на движимите културни ценности в музейните фондове, ще улесни работата на музейните служители, ще предостави контролиран онлайн достъп на публиката до всеки музей, ще се създаде прозрачност и сигурност за наследството.

Посочените по-горе дейности, които музеите могат да извършат в полза на обществото ще станат възможни чрез способен, обучен и всеотдаен екип, ръководен от успешни мениджъри. Успеваемостта зависи от способностите на ръководителите, които следва да са запознати с основните принципи на мениджмънта, с новите тенденции в рекламата, маркетинга, с променящата се нормативна уредба.

3. **Соня Пенкова**, Директор Национален военноисторически музей – София

Многото роли на музеите днес?

- Музеите играят съществена роля в културния и обществен живот, събирайки разпилените пращинки на нашите спомени, те разказват нашите истории, опазват и представят нашето наследство, култура и природа, тълкуват миналото и изследват бъдещето, като така обогатяват настоящето, подхранвайки необходимостта от знание и провокирайки въображението.
- Бидейки образователни институции, те инвестират средства в образователни програми и да поемат определена роля в писането на държавните стандарти за образование.
- Музеите са съществена част от културния облик на една страна и воюват за своето място като част от индустрията за културен туризъм в страната.

Ролята на музеите през последните 10 години се променя с много по-бързи темпове, отколкото преди.

- Музеите имат все по-съществена роля в подпомагането на развитието на обществото, във формирането, разбирането и споделянето на идентичността на нацията и общностите, в обединението на различни групи от общности, като катализатор за регенерация чрез създаване на нови места и граждански пространства за дебат и неформално образование, възпитание и вдъхновение, като ресурс за развиване на уменията и доверието на хората.
- Все повече музеите използват уникалните си колекции и услуги за решаване на социални проблеми, стремейки се да бъдат места, в които всички хора от обществото/общността могат да имат глас и да бъдат отразени в музейните колекции и изложби. Чрез програми за доброволческа дейност, стажове и др., те са ценен ресурс за развитие на основни и специализирани професионални умения.
- Без да подценяваме онова, което векове е било генетична и една от същностните черти на музея като институция – да издирва, събира, проучва, опазва и представя наследството, музеите разширяват изследователските си полета, превръщайки ги в мултидисциплинарни.

Независимо от стандартните средства за представяне - изложби, образование, програми, събития, публикации, музеите се стремят да упражняват културно въздействие по различни начини:

- Някои музеи опитват да разширят или подсилят своите сфери на влияние и да насърчат по-добро оценяване на обществената им стойност.
- Музеите участват в партньорства и мрежи, включително тези с академични среди и колеги от музея, съсредоточени около споделянето на експертни познания и колекции, и потенциал за достигане до повече, ако не и различни, аудитории. Някои от тях са подтикнати и със сигурност са подкрепени от инициативи за финансиране; други са водени от общи цели - като тези, посветени на приноса към промяна на нагласите към култура и наука.
- Цифровите технологии разкриха възможностите на музеите да преодолеят традиционните ограничения, наложени от физическите обекти: разширяване на обхвата на аудиторията; отваряне на нови пътища за развитие на сферите на дейност; създаване на нови източници на икономически и културни стойности и ориентиране към приложими бизнес модели.

- Музеите имат безспорна роля в: артикулирането и проучването на чувствителни и трудни въпроси в контекста на национална институция; в създаване на чувство за принадлежност и интегриране в местните общности и обществото; в създаването на различни нагласи и възприятия; в предвиждане на потенциала на личните истории; в намирането на връзки между лично и национално.
- Музеите трябва обърнат повече внимание на образователните си програми: да инвестират средства в образователни програми; да поемат определена роля в писането на държавните стандарти за образование; все повече да предоставят програми на деца от аутистичния спектър, на такива с болестта на Алцхаймер, на ветерани с травматични наранявания.
- Музеите трябва да бъдат по-социално ангажирани като: свързват засегнатите общности, работят със семействата, вкл. с тези обхванати от системата за правосъдие за малолетни; се опитат да станат част от социалната структура на обществото и общността и се превърнат в техен актив.
- Освен това културно въздействие, музейният сектор е от значение и за националната икономика, генериращ БВП, стимулиращ работни места и с принос към данъците.

Кое ни пречи да разширим ролята си в обществото? – наследен консерватизъм в разбиранията за ролята на музея, и финансова немощ. И за двете вината се поделя между държавата, на която няма да отречем основната вина, и на работещите в музеите. Факт е, че в глобален прочит държавната подкрепа за музеите намалява, но подобрява непрекъснато законодателните рамки, даващи им възможност за самостоятелно управление, вкл. и финансово.

Вероятно е време да осмислим факта, че в един виртуален и често социално анонимен свят, музеите ще останат единствените пазители на автентичността. Това е потенциал и сила, които можем да използваме.

4. **Екатерина Цекова**, Директор Национален политехнически музей - София

Да бъдат институциите, които запазват/изграждат **обективно, но и толерантно отношение** към историята, вярванията, моралните принципи и ценностната система на всеки народ, етнос, националност и т.н. без да ги противопоставят; да се грижат наследството да е общо достояние, което да

се споделя с обществото по подходящ традиционен и/или новаторски начин;

Да бъдат **привлекателно място за повишаване информираността и образователното ниво** на всички желаещи, постигайки го по разбираем и приятен начин, в който няма манипулации и налагане на политически коректни модели на мислене и удобни оценки за историята през призмата на настоящата действителност;

Да бъдат институции, които **градят доверие и сближават различията между хората и народите на база обективност, уважение, образователни практики и чрез средствата на коректна културна дипломация;**

Да подпомагат хората да **разбират и оценяват културно-историческите ценности** - като върхови постижения на човешкия дух, интелект и творчество; да възприемат смисъла на миналото като мост към настоящето и бъдещето и да предават този начин на оценяването му и на своята публика;

Да бъдат онези места за **спокойствие и бягство от злободневието**, в които царят **психологически и естетически комфорт**, в които нищо от **добрия вкус** не липсва и нищо не е в повече; **места за открит диалог с публиката за ролята на музеите и културата** – като елемент на устойчивото общество.

В близките десет години, музеите могат да бъдат особено полезни и като **лаборатории за творчески инициативи и новаторски по своята същност културни продукции**, които във века на комуникациите строят моста между миналото и бъдещето по нов начин.

За предефинирането на музейната институция:

Нужда от предефиниране има, доколкото музеите са публични институции, пряко обвързани с възгледите на обществото за култура и културно наследство; пряко обвързани с очакванията и търсенията на публиката; с познанията и предпочитанията на публиката да възприема култура – по традиционен или чрез други - модерни/технологично трансформирани форми на поднасяне. Публиката се мени – музеите следва да го направят също!

От друга страна – предвид икономизацията и на културния сектор – приоритетите в музейната работа също се променят. Има сериозни различия в определението за музей и съобразно традициите и географското им разположение – дори за страните в ЕС. До скоро – акцентът се поставяше върху опазването на КИИ и неговото представяне за културни, социални и образователни цели. Много по-малко се наблягаше на

финансовите резултати. Днес, обаче, особено в Източна Европа – музеите, освен да изпълняват основните си функции, следва и да печелят повече. Това преориентира дейността им към преобладаващо публични събития и то от типа, който публиката очаква и би харесала. /Повтаря се донякъде казусът с другите изкуства и културни индустрии. Вместо да се държи на високо ниво и професионални стандарти на продуктите, се дава превес на по-семпли и лесно-смилаеми продукти, от които може да се спечели повече публика и повече пари. Това донякъде подменя професионализма, който възпитава добрия вкус - за сметка на печалбата. /

Освен функционално определение за това какво следва да бъде съвременният музей като институция, е добре да се дискутира и какво не би следвало да бъде. В тази връзка – музеят не би следвало да се превръща нито в преобладаващо търговска или административна структура, защото това обезсилва експертността по отношение опазването на КИН и креативността по отношение неговото представяне пред публика. **Музеят следва да има за свой приоритет експертната работа по проучване, опазването и популяризиране на наследството, а също и създаването на новости в представянето на КИН.**

Ако се приеме ясно – какво не бива да бъде един музей, то тогава ще е по-лесно да предефинираме понятието музей. Т.е - какво музеят трябва да прави и към какво да се стреми в обозримо бъдеще.

5. **Стефан Белишки**, катедра „Реставрация“ – Национална художествена академия, Председател на Асоциация на реставраторите в България

Когато задаваме въпрос “какъв принос могат да имат музеите за обществото през следващите десет години”, може да бъде отговорено по различни начини: да бъде представена пожелателна картина тон или да бъде отговорно в реалистичен план. Може да говорим за приноси на музеите в световен план като институция или да коментираме възможностите на конкретна регионална или национална среда. Понеже кръглата маса е посветена на въпросите на световната организация ИКОМ, моите коментари са в по-глобален аспект.

Музеите са призвани да съхраняват културата и културните ценности с техните материални и нематериални изразения. И през следващото десетилетие те трябва да допринасят за съхраняване на културното многообразие в глобален аспект и на уникални традиции в национален или регионален мащаб. От една страна музеите могат да са активни участници в съхраняването на националната идентичност на един народ, а от друга – да допринасят за разбирането на цивилизационно различни култури. В

този смисъл те могат да имат активна роля за формиране на толерантност към различни културни практики и традиции и да спомагат за межкултурен диалог. Това може да бъде един от най-важните им приноси през следващото десетилетие.

Една от основните дейности на музеите е образователната. Сред приносите на музеите през следващото десетилетие следва да бъде обогатяването на активния диалог с посетителите и развитието на образователните програми и образователни елементи експозициите, отговарящи на развитието на обществото и интересите на различните видове публика в тези институции. В това число и развиване на по-големи научни ресурси и развитие на научни програми.

Музеите могат да станат място за по-активно споделяне на култура чрез културни практики и диалози. Те биха могли да станат и по-привлекателни и достъпни. Под “привлекателни” не би следвало да се разбира непременно и само привличане на огромен брой посетители – това говори за друг феномен, който следва да бъде коментиран в следващите въпроси на кръглата маса. В едно може би идеалистично виждане, музеите след десет години могат да останат място за култура, “храм на музите”, дори и без да се превръщат задължително в индустрия.

Трябва да отбележим, че културните ценности са невъзобновяем ресурс от полза за цялото общество. Приносите, за които стана дума по-горе, биха били възможни само при ангажираност на високо компетентни специалисти от съответните музейни професии, за да се гарантира съхраняването за сегашното и идните поколения на културните ценности и съхраняването на културното богатство и многообразие на човешката култура. Музеите трябва да развиват философията на опазването на културните ценности с разбирането на необходимостта от висок професионализъм във всяка музейна дейност. Това налага в следващото десетилетие активно отношение към дефинирането на професионалните компетентности на всяка музейна професия, уважение на мястото ѝ в институцията и осигуряване на достойни условия за труд и достойно заплащане. Последното изявление показва една от насоките за реализиране на приносите на музеите в следващото десетилетие и насочва към следващите въпроси на кръглата маса.

6. Калина Сотирова, Лаборатория "Цифровизация на научно и културно наследство" – Институт по математика и информатика, БАН

Музеите на 21 в. като място за култура, диалог и споделяне на знание имат една основна функция – да представят обобщен образ на наследството, с което посетителя, реален и виртуален, да комуникира

директно, интерактивно, и с желание за повторна среща. Желанието за повторна среща е особено важно с оглед изграждане на (индивидуална, социална, национална) идентичност в нашата дигитална епоха – епоха на анонимност, размиване на граници и нескрита агресия към Другия. В този смисъл най-подходящият и важен принос на музеите в следващото десетилетие е да образова, да гради мостове между общности и култури, да учи на диалог, но и да ограничава и дисциплинира, като следва строгия научен подход.

Смятам, че настоящите тенденции в развитието на музейната институция в Европа и света доказват нуждата от допълнение и разширение на нейните 5 основни функции, както са споменати в *дефиницията на ИКОМ* - придобива, съхранява, изследва, коментира и показва

(A museum is a non-profit, permanent institution in the service of society and its development, open to the public, which acquires, conserves, researches communicates and exhibits the tangible and intangible heritage of humanity and its environment for the purposes of education, study and enjoyment
[<http://icom.museum/news/news/article/the-challenge-of-revising-the-museum-definition/L/0/>] *Посл.посетен: 07-07-2018*)

В своя отговор на зададения от ИКОМ въпрос предлагам такова допълнение, основано на експертизата ми като преподавател и практик в областта на дигитализацията на движими културни ценности и на дългогодишна съвместна работа с музейни специалисти.

В следващото десетилетие съвременния музей като институция на паметта, в служба на обществото следва да:

1. СЪХРАНЯВА (conserves) материалното и нематериалното наследство и неговата среда, *с акцент върху дългосрочното съхранение и повторна използваемост на знания.* Дългосрочното съхранение и оперативната съвместимост са задължително условие за доброто бъдеще на МУЗЕЙ 4.0, но за неговото осигуряване е нужно решаване на множество технологични, законови, административни и чисто етични въпроси. Един от технологичните и етични въпроси е *какво да бъде гарантирано съхранено* от вече дигитализираното и родено в дигитална среда (born digital) наследство, по какви критерии да се избира, кои технологични стандарти гарантират дългосрочна оперативна съвместимост и др.. В едно мултикултурно общество на знанието акцент в музея не трябва да е технологично опосредстваното забавление, а диалога с Другия, както и възможността за бързо и вярно създаване на семантични връзки между обекти, колекции, личности, като тези връзки трябва да могат да се правят полу-автоматично, и независимо от физическото място на оригиналите/музеите. Нужно е разбиране в цялото общество, че дигитализацията е само средство за съхранение на наследството, а за гарантирането на дългосрочност и повторна употреба са нужни умни

информационни системи за управление на колекции и знания, нормативно формулирани национални приоритети, финансиране. Емулацията на хардуера и софтуера, бързата смяна на платформи, формати, технологии изискват гъвкава музейна политика за съхранение, особено като се има предвид факта, че на всеки две години дигиталната вселена се удвоява. Това означава, че за оцеляването на дигиталното наследство в следващото десетилетие трябва да се мисли и действа сега.

2. ОТВОРЕН ЗА ПУБЛИКАТА (open to the public) музей, без компромис с научния подход и свръх-технологизация. За съвременния гражданин на Европа и света е важно да прочете, да види и усети различните истории, които изложбите разказват, показани в много пластове и гледни точки, да намери „своята собствена история“, да създаде онлайн „своята собствена колекция“ и всичко това по един user-friendly начин, начин, който се движи

от управлявани от куратор уеб-експозиции към свободно, и самостоятелно откриване на знания. Част от отвореността на музея е в развитието на неговите три форми на съществуване: (1) in situ, (2) онлайн и (3) мобилна, с акцент върху мобилността. В България мобилността и отвореността се случва бавно (липсва публичен достъп до всички обекти, до отчетната документация, дигитализацията се случва хаотично, без следване на препоръчания от ИКОМ стандарт CIDOC-CRM). За промяната на статуквото са нужни адекватно финансиране, съвременно музейно управление, базирано на реална музейна статистика (за съжаление, последните данни за България в EGMUS са от 2015), и популяризация на проблемите на музея в публичното пространство, с посочване на реалистични решения. Добри практики у нас, макар и редки, показват, че промяна е възможна.

3. ПРИДОБИВА И ИЗСЛЕДВА (acquires, researches). В последното десетилетие, с появата на дисциплини като музейна информатика (Museum Informatics), дигитална хуманитаристика (Digital Humanities), наука за наследството (Heritage Studies) се наложи интердисциплинарния подход във всички музейни дейности, особено научно-изследователската. Музеят трябва да придобива нови артефакти, както и ново знание, трябва да образова публиките си, и да извършва качествени изследвания. Добри стъпки в образователна посока у нас са (1) създаването на Център "Музейно училище", към Националния музей на образованието и (2) разработваната е-платформа от Министерството на образованието, която формално вкарва българското училище в музейното пространство, като всеки музей в страната участва със своя педагогическа програма. Подобни инициативи ще спомогнат за поддържането на музея жив, интересен, и ще затвърдят нуждата от поддържане на високото ниво на дигитална грамотност и умения в музейния екип. Сътрудничеството с университетите би гарантирало качествено обучение, а за българските условия особено

важна е актуализацията на програмите по музеология и свързаните специалности. В следващото десетилетие ще се засилва броя и спектъра на музейните професии, поради нуждата от обединяване на експертизата на тесни специалисти-изследователи, мениджъри, дизайнери, софтуеристи и др. Тяхното сътрудничество обаче трябва да бъде фокусирано и тук е ролята на задълбочената изследователска дейност на екипа на музея, която да дефинира конкретните нужди на музея.

4. КОМУНИКИРА И ПОКАЗВА (communicates and exhibits).

Повишават се очакванията и изискванията на съвременния музеен посетител към музейните експозиции, реални и виртуални, към добавената реалност, 3D визуализациите. Акцентът в експозиционната дейност следва да бъде показването на уникалността на музея в неговия регион, посочване на специфичен ракурс към дадена тема, дори да е непопулярен, включване на местната общност в разказването на истории.

В заключение, днес и в бъдеще посетителя на музея ще бъде преди всичко гражданин на Мрежата (netizen). Той желае да се докосне до обектите създаващи националната идентичност по един нов, интерактивен, различен от учебниците начин, начин, който избягва крайности, ползва технологии умерено, насочен е към диалог и обратна връзка, свързва миналото с неговото ежедневие и раздвижва статичните експозиционни пространства. В този смисъл най-важния принос на музея в следващото десетилетие е да бъде автентичен и уникален център за общуване и споделяне на знание, който ползва технологии и нови методи за културен мениджмънт. Превръщането на музея в такъв център е задача без унифицирано решение, която изисква (1) междуинституционален и интердисциплинарен диалог, (2) познаване на технологиите и общностите, за които музея създава истории, (3) адекватно финансирано **управление** с дългосрочна визия и в сътрудничество с други музеи, музейни мрежи и частния сектор, (4) **иновации** и включване на креативните индустрии в музейното ежедневие (при спазване на авторските и сродни права), и (5) редовно специализирано **обучение** на музейните екипи по актуални теми.

Обучението е особено важно, вкл. споделянето на *know-how* в ИКОМ, ИКОМОС и други музейни мрежи, по региони; то следва да покрива тематично следните задачи: (1) отваряне на музея към обществото, осигуряване на пълен достъп до съхраняваните артефакти, ангажиране на нови публики, привличане на обществения ресурс за каузата на музея, както и (2) дигитализация и системи за управление на колекциите, които ползват технологиите на WEB 3.0/4.0 и осигуряват дългосрочно съхранение, споделяне и повторна употреба на знания.

II. Заседание:

Кои мислите, че са най-силните тенденции и най-сериозните предизвикателства, пред които е изправена вашата страна през идното десетилетие?

Модератор **Тодор Петев**, изкуствовед, Факултет по образователни науки и изкуства, Софийски университет „Св. Климент Охридски” – София

Участници в панела:

доц. д-р Соня Алексиева, Департамент „Администрация и управление”, Нов български университет

доц. д-р Ирена Бокова, Департамент „Антропология“, Нов български университет

Любен Домозетски (вместо Аделина Филева), уредник-фондохранител, Софийска градска художествена галерия

Дискусанти:

доц. д-р Георги Вълчев, заместник-ректор на *Софийския университет „Св. Климент Охридски”*

доц. д-р Валентина Ганева-Маразова, ръководител на департамент „Изкуствознание и история на културата“, Нов български университет

Екатерина Джумалиева, и.д. директор на Дирекция „Културно наследство, музеи и изобразителни изкуства“ в Министерството на културата

доц. д-р Светла Димитрова, директор на Етнографски музей на открито Етър.

доц. д-р Соня Пенкова, директор на Национален военноисторически музей

гл. ас. Калина Сотирова, Институт по математика и информатика

Обобщителни бележки¹

Българските музеи са дълбоко свързани с културната, социалната и икономическа специфика на страната. От тук и предизвикателствата пред тях, както посочи доц. Алексиева, участник в панела, са директно отнесени към по-широките проблеми на страната.

Дискусията очерта следните тематични ядра:

* отклик на дълбоките демографски тенденции и новите локални и глобални културни предизвикателства

* развитие на музея като средище, център и генератор на обществен дебат и на културни събития

* мястото и местната общност като централна тема за музейното представяне

---

¹ Бележките представят основни идеи и въпроси, представени от участниците и дискусантите на кръглата маса, като, където е било удачно, техните инициали са дадени в скобки.

* насочване на музейното представяне към културното различие и стимулиране на активно участие на публиките

* свързване на музея и изграждане на партньорски диалог с професионални общности, различни дисциплини и институции, бизнеси, а също и с държавата

* създаване на възможности за професионално развитие и ресурсно обезпечаване на музейната дейност

* * *

Демографският срив – изтичането на огромен брой млади публики към работните пазари в чужбина, увеличаването на *застаряващото население*, но също така и честата социална изолация на по-възрастното поколение у нас по финансови причини са ключови параметри, които българските музеи ще трябва да вземат предвид при изготвяне на своите визии за идното десетилетие. (СА)

Готови ли са българските музеи да посрещат поколението от *активно пътуващи млади европейци*, които са привикнали да възприемат наследството в контекста на динамичната връзка на култура и забавление и на интересни атракции, събиращи на едно музеи и културни събития? (СА)

Колкото по-разнообразна публика успява да влезе в музея, толкова по-функционален би могъл да бъде той. Припознаването на това е основополагащ принцип в изготвянето на стратегическия план за развитие на музея през идното десетилетие. (ЛД)

Доколко музеите ни разбират *дигитализацията на наследството като културен процес на общуване с публиката*, който вече е започнал и у нас? Как да проговорят нашите музеи на езика на младите българи и европейци, израснали с дигиталните медии като основно средство за общуване, набавяне на информация, учене и забавление? (ТП)

Голям проблем в българското общество е *нагласата за разделение* -- не икономическото, и социалното – а разделението, при което всеки един проблем изведен в публичното пространство моментално бива възприеман като възможност да се демонстрират две крайни гледни точки, наместо да водим разговор и да поддържаме диалог. В този смисъл *музеите* (особено регионалните исторически) могат да се превърнат в *места за общуване*, като представят различни гледни точки и чрез музейното съдържание „*приканват*” *посетителите към разговор и диалог.* (ИБ)

Потенциалът на музеите за преодоляване на социалното разделение може да бъде ясно изразен в темата за *наследството на социалистическия режим*. Тридесет години след краха му, музеите трябва да решават сложната задача какво да събират от този изчезващ период и какви разкази да правят за него. Този период все още е изпълнен с много противоречия, с потенциал за социално разделение. *Разказът за социализма трябва да тръгне от музеите*, като те улеснят това разделение да изчезне бавно постепенно в обществото ни. (ГВ) Като в този процес се търсят множество

гледни точки и интерпретативни равнища, които да бъдат осмислени диалогично и хармонизирани. (ВМ).

Наместо да отбягват *проблемите за културните различия* (не само етническите и религиозните, но и тези като пол, възраст, културни технологии, културни пейзажи), през идните десет години регионалните и националните музеи трябва да припознаят значението на тази обширна тематика за разнообразие от публики. (ИБ) Изключително важно е музеите да покажат *възможностите на местата, на местните общности като теми на наследството*. (ИБ, ГВ)

Къде е *тънката граница между музея като среда за общуване, където познанията, забавлението и емоцията вървят ръка за ръка и атракционите в сферата на туризма (и несамо там), които имат друга цел?* (ИБ) Комесиализацията на такива събития като регионалните празници и ритуали и фестивали често може да доведе до срив на качеството, като именно *музеят може да се превърне в средище, център и генератор (професионален и творчески)* на такива събития. Но именно музеите на място трябва да проявят активността за това да се случи. Но дали прекалената локалност и откъснатост на тези събития не е проблем от гледна точка на културния туризъм остава отворен въпрос? (СА)

Оскъдното положение, в което са поставени българските музеи през последните десетилетия значително ограничава *възможностите за творческо и стратегическо мислене на техните ръководители*. Малко внимание се обръща на набавянето на ресурси за образованието и *професионалното развитие на музейните екипи*. (СА) И дори, там където има някакви възможности за *разширяване на експертния профил на музейните екипи* тези възможности не се оползотворяват. (ЕДж) От тук и странната среда, в която продължават да работят много от българските музеи – липсата на специалисти (напр. музейни педагози, музейни психолози) и цели отдели (напр. маркетинг) често води до това много от специализираните функции да се поемат от едни и същи хора и до отсъствието на цели направления на музейната дейност (напр. музейна статистика и музейна информатика). (СП и КС) Ясно е, че един музей не може да се обзаведе със всякакъв тип специалисти, но преоткривайки предизвикателството да станат център на обществен дебат, а не само на показването на миналото, музеите биха могли да формират около себе си ангажирани професионални общности. (ГВ) Именно възстановяването на скъсаната *връзка между музеите и креативните личности / професии* е основно предизвикателство за идните десет години. Музеите трябва да припознаят този проблем и да положат активно усилие *да изградят едно много по-голямо семейство* от професионални партньори и съмишленици (СД), включително и работа със студенти и публично-частни партньорства. Ключовата дума е *диалог*, с различни професионални общности, между дисциплини и институции, а също и с държавата. (КС) Такава координация

изисква много активна страна от колегите от музеите, но това означава и подпомагане през централните политики, които да покажат на останалите играчи в сектора на наследството, че този диалог има смисъл. (ГВ)

1. Соня Алексиева, експерт в областта на културния туризъм – Нов Български университет

Ще обобща първо предизвикателствата в няколко точки – някои от тях са предизвикателства пред обществата и в частност – пред музеите. Тези предизвикателства обединяват най-сериозните промени и проблеми пред музейната институция като цяло в динамиката на все по-бързо развиващите се съвременни общества.

1. Предизвикателствата:

- Как музеите посрещат дигиталната ера и задължителните промени, които тя изисква от творческите нагласи до практическите действия на музейната институция? Наблюдаваната промяна, която дигитализацията на комуникациите води в публичната сфера, рефлектира, както чрез новите информационни технологии, така и чрез онлайн дискусиите на ключовите за музеите публики. От една страна, дигиталните технологии трансформират, разширяват и предизвикват, както никога до сега общественото мнение, а от друга – дават възможност за изява, откритост и споделяне на професионалните дебати и проблеми на музейната общност. Своеобразното „разширяване” на публичното пространство чрез силата на интернет комуникациите и новите медии, представя по-открито и по-конкретно дейността и развитието на музейната институция. Извън десетилетното по-ограничено познаване на спецификата на научно-изследователската и практико-приложната работа на музейната гилдия, реконструирането на публичната сфера чрез новите информационни и комуникационни технологии, фокусира нейната видимост като позиции, ценности и мнение. В този аспект, предизвикателствата пред музейната институция са как тя да стане част от отворените комуникационни структури на съвременния дигитален свят и как да разшири успешно общуването си с ключовите за нея публики.

- Как музеите да осигурят все по-силно финансиране, все по-важно за развитието им - партньорство и подкрепа от държавния и частния сектор? Активизирането на връзките с бизнеса, с неправителствените организации, с туристическите организации и др., са сред важните предизвикателства, които генерират нови креативни идеи и взаимно полезни инициативи между музеите като културни институции и обществото като цяло.

- Как музеите могат да привлекат не само традиционните външни

стейкхолдъри (stakeholders), но и все по-важната именно през идното десетилетие публика на милениалите (millennials) - Y поколението, което търси, избира и споделя интерактивните, модерните и привлекателните музеи. Именно това поколение променя икономиката, бизнеса и нагласите на потребителите, то се фокусира върху икономиката на споделянето, но и инвестира в активен и нестандартен начин на живот и преживявания.

2. Тенденциите:

- демографският срив не само в България, е част от негативните тенденции (застаряващо население; „изтичане на мозъци“ зад граница; загуба на току-що дипломирани студенти и др.), които трябва да фокусират вниманието на музейните институции и към по-възрастните публики, към градското/местното население, често подценявано в контекста на привличането на детска и младежка публика.

- намиране на по-ефективни начини за по-качествено и по-бързо образование и обучение на музейните екипи от чиято квалификация, умения за работа и комуникация в дигитална среда и др., зависи развитието на музейната институция в творчески, в имиджов и финансов план.

- бързи действия и реакция (с активност и инициативност, с добра подготовка и специализация на музейните експерти) за заемане на все по-важната ниша на индустрията на специалните събития, където музеите са с дългогодишни постижения и опит, с най-богати архиви и доказано силно партньорство с културните институции и творческите сдружения.

2. Ирена Бокова, антрополог – Нов Български университет

Предизвикателствата пред музеите (по света)

Мобилността на човека и движението на големи групи от хора поставя отново проблемът за възприемането, интерпретирането и представянето на културните различия.

1. Предизвикателствата засягат преодоляването на все по-засилваща се тенденция за естетизация на културните различия, а би трябвало да се търси „златна среда“ между знанието и чувственото възприятие.

2. Преодоляване на концепцията за музея като съкровищница, а развитие в посока към музея като среда за общуване, независимо дали има или липсват колекции. Акцентът тук би трябвало да е върху общуването чрез разказ, чрез включване на „посетителите“ в създаването на момента на елементи от представяне, от участие в процеса по разказване и представяне на проблем, събитие...

Предизвикателствата пред музеите в България – проблемите са различни поради историческия развой на българските музеи съобразно политическия контекст (това е представено по време на срещата)

Основен въпрос: какво съдържание за какви публики и по какъв начин да представяме (какви инструменти да използваме)?

1. Необходимо е българските музеи да отразяват промените в българското общество, динамиката на промените в начините на живот, новите отношения с миналото. Основният акцент остават културните различия, разбирани в най-широк смисъл на думата. Все още се робува на идеята за представяне на местни общности и връзки с територията в хронологичен план – от дълбока древност до 50-те години.

Обръщането на перспективата – не като история, изградена върху писмени източници (европейското разбиране за история), а чрез представяне на разнообразни връзки между човеци и природна среда, артефакти – променящи се във времето като функция, значимост и др. В този контекст особено ценни са културните технологии, културните пейзажи, които представят „историчност“ на разказа, но не центрират само върху тъждествеността на конструираната „местна общност“, а обясняват взаимодействия между различни групи. В този случай не визирам културните различия като етнически или религиозни.

2. Публиките – живеещите, пребиваващите в града, всички, които в определен времеви отрязък живеят / работят в града. Оpozнаването на градските територии може и би трябвало да се осъществява и чрез опознаване и представяне на разнообразните групи „местни“, професионални групи, групи по произход от другаде и т. н. Това позволява да бъде представена основната фигура на съвременността – мобилния човек (пътник, турист, мигрант, новодошъл, заселил се, бежанец...). Усвояването на градските пространства чрез музейните експозиции, ателиета, изнасянето на музея извън „собствената територия“ би допринесло за създаване на емоционални и когнитивни връзки между живеещите в града и града като пространство на обитаване и споделяне.

3. Какви инструменти за привличане на публиките – интерактивност, включване в обсъждане на експозиции, съвместно създаване на ателието, избор на теми.

Дигитализацията на културното наследство е елементарен технически акт, ако не се изпълнява в рамките на концепция с ясни параметри за съдържателната страна, публиките, социалните и културните аспекти на въздействие.

И отново се връщаме към основния въпрос – какво съдържание предлагаме в музея, за да го превръщаме всеки път, по време на всяка експозиция в място и среда за общуване, за познание и емоция.

III. Заседание:

• Кой според вас са най-силните тенденции и най-сериозните предизвикателства пред музеите във вашата страна през следващото десетилетие?

Фасилитатор Светла Димитрова, Директор Етнографски музей на открито „Етър“

Музеите да получават по-голямо финансиране, за да подобрят качеството на своята работа. Сега съществуват музеи, които са на ръба на оцеляването. Те трудно опазват културните ценности и развиват дейност, която на ниско професионално ниво.

Цифровизацията трябва да обхване всички музеи, като освен че се осъществява дигитализиране на фондовете в различни формати, трябва да се използват и прилагат различните видове реалност. В музеите трябва да се назначат специалисти, които имат познания към тази тема.

Необходимо е да се осъществява паневропейска мобилност на музеите, а защо не и такава в световен мащаб. В музеите да има разкази за различните епохи, включително и за епохата на социализма.

Музеите трябва да работят за нов диалог с различните публики, тъй като новата техническа революция налага анализ и подбор на нов инструментариум.

Музеите да предприемат по-сериозни стъпки в процеса на своята модернизация.

Да се работи за повишаване образованието и квалификацията на всички видове специалисти, назначени в музеите.

Особено внимание да се обърне на нематериалното културно наследство, тъй като там загубите са невъзвратими.

Да се търсят нови стимули за привличане на кадри за работа в музеите, тъй като има сериозен отлив от музейните професии.

Да се ликвидират причините за унищожаване и загуба на културни ценности поради липса на подходящи фондохранилища, на средства за реставрация и консервация и на добре подготвени специалисти в тези направления.

Законодателната рамка, отнасяща се до музеите и културните ценности, в различните ѝ аспекти да придобие адекватност и синхрон.

Музеите да активизират връзките си с различни неправителствени организации, да създават сдружения „Приятелите на музеите”, които да подпомагат дейността им и да разширяват връзките с различни публики.

Да се развива публично-частно партньорство по отношение опазване и презентирание на културно-историческото наследство.

Стриктно да се спазва и прилага Закона за авторското право от музеите.

1. Валентина Петрова, Национален исторически музей – София

„Като цяло музейните колекции и материалите, използвани в изложбите, разкриват общочовешкото природно и културно богатство. Като хранители на това богатство, музеите следва да благоприятстват за разбирането на всички природни форми и човешкия опит. Дълг на музеите е да бъдат източници на знания за човечеството и чрез цялата си дейност да подхранват добре осмислена признателност за богатството и разнообразието на света, който сме наследили.“

Етичен кодекс на музеите,

Американска асоциация на музеите, 2000

Най-силните тенденции в развитието на музеите

Променящ се музей в променящ се свят

Отразявайки големите промени в обществото, музеите в съвременния свят също претърпяват съществени трансформации. Формулата „Променящ се музей в променящ се свят“ е отражение на съществуващата реалност. Очевидно е, че музеите както днес, така и в бъдеще ще придобиват все повече социокултурно значение, ще нараства тяхната роля и в образователния процес. Съвременните музеи се превръщат в комуникативни, образователни, културно-информационни центрове и средища за творчески иновации. Съвременната социокултурна ситуация създава предпоставки музея да генерира своеобразни нови знания, идеи, духовни ценности.

Нарастване на образователната функция на музея

XXI век е обявен от ЮНЕСКО за „Век на образованието“. Превръщането на образователната парадигма от обучаваща в културологическа съответства на световните тенденции.

Като следствие на интеграцията между музеите и социума се явява нарастване на образователната функция на музея. Тенденцията е музеят да се превърне в „живо“, развиващо се пространство, което притежава и оказва голямо информационно и емоционално въздействие; създава предпоставки за „диалог“ с вече не съществуващите културни реалности. Това може да се постигне чрез търсене и предлагане на нови форми и методи на работа с публики, разработване на програми и проекти, методики, свързани с преодоляването на пасивно-съзерцателните форми на възприятие на културното наследство, които непрекъснато ще провокират и поддържат интереса на посетителите.

Развитие и поддържане на активни партньорски връзки между училища, университети, различни културни институции и музеи.

През учебната 2018-2019 година се предвижда реализация на националната програма на Министерството на образоването „Осигуряване на съвременна образователна среда“, благодарение на която в музеите ще могат да се провеждат учебни часове по общообразователните предмети на децата до 7 клас.

Приоритет на съвременните музеи – работа с публики

С цел провокиране на интерес сред съвременната публика се наблюдава тенденция за разработване на стратегии за привличане на различни публики в музеите посредством интересни и оригинални изложби, експозиции, залагащи на атрактивност; организиране на национални и международни изяви и др. Работата с музейната аудитория ще бъде приоритет на съвременните музеи, а колекциите – средство за образование. Благодарение на това музеят се превръща и ще продължава да бъде социокултурен и образователен феномен, предпочитано културно средище.

Постигане на увеличение на посетителите чрез предлагане на качествен културен продукт, добро обслужване, предлагане на образователни програми на различни възрастови групи посетители и др., като се заложи на ценностните ориентири – иновации, оригиналност и разнообразие на начините на интерпретация на музейното богатство. Така всеки посетител ще опознае, осмисли и приобщи към своя свят културното ни наследство.

Необходимо е музеят да се вслушва в гласа на общността, да се превърне в място за интересни и полезни срещи. Важна тенденция в дейността на музея е създаването на клубове или общества на приятели на музея с цел оказване на съдействие за неговото развитие.

Активно използване на съвременни информационни и комуникативни, мултимедийни и интерактивни технологии.

Най-сериозните предизвикателства са:

Отдалеченост на някои музеи от градското историческо ядро, обществен център.

Социалната адаптация в музея на възрастни и деца със специални потребности.

2. Петър Делчев, Секретар на Българския национален комитет на ИКОМ

Предизвикателствата и тенденциите в развитието на музеите в България не са по различни от тези по света.

-Музеите винаги са били една голяма банка данни, които в зависимост от нивото на моментното знание се показват и интерпретират.

-Музеите са създадени, като културни и научни колекции. И все повече се развива тенденцията да са културен център и различни инициативи, като инициаторите са самите музеи.

-В съвременния информационен век музеите стават център за обучение и познание не само за деца и ученици. Именно музеите се явяват основата при съвременното обучение през целия живот т.е. не само зрелище.

-Аз искам да обърна вниманието към съвременното цифрово общество.

Вече можеш на и телефона си да разглеждаш колекциите на най-големите световни музеи и галерии. И тази тенденция все повече ще се засилва, като на преден план ще излизат тримерното представяне, на виртуалната реалност и принадлежната реалност. Последната дава големи възможности за подаване на специализирана информация.

Първото предизвикателство е цифровизацията на фондовете, което се явява пълна инвентаризация на музейните фондове. От там ще изкочи въпроса с дуближите на артефактите. Наложително става наличието на ИТ специалист, който да работи с уредниците и кураторите на изложбите.

Второто предизвикателство, на което все още не се обръща внимание е бъдещето на малките музеи. Изисква да подчертаят уникалността си и на общия фон, да показват къде се намират и какво показват. Същевременно музеите в малките селища трябва да стават тясно специализирани или универсални и център за специализирана информация и култура..

А най-голямото предизвикателство идва от демографския срив, който води до намаляване на публиката от там на финансиране, което ще доведе до закриването на местните музеи, след училищата и читалищата.

Според мен предизвикателство пред българските музеи е прерастването им от информационно зрелищен център към център за познание и култура.

Най-голямо предизвикателство е финансирането на културната политика. Ще трябва да се върви към смесена поддръжка и доброволно участие за част от инициативите.

3. **Петко Христов**, Директор Институт за етнология и фолклористика с Етнографски музей, БАН – София

Културното наследство на една страна отдавна не се вмести в представата за наследената „народна традиция“, крайъгълен камък в процеса на конструиране на националната идентичност в зората на модерната епоха. В динамичния процес на глобализация от началото на XXI век, описваща света с метафората за „глобалното село“, представата за „традицията“ като наследство от културата на предмодерното село е подложена на радикална промяна и драстични трансформации. Според съвременната етнология да се провъзгласи нещо за „традиция“ се превръща в акт за интерпретация, начин за селектиране и обозначение, един фундаментален способ за внасяне на ред в бъркотията на социалния живот (Feintuch, B. 2001. Tradition. In: Bariefeld, T. (ed.) *The Dictionary of Anthropology*. Oxford: Blackwell, 470-471). Ето защо идеите, с които възникват Националният етнографски музей (основан през 1906 г.) и етнографските колекции в регионалните музеи в страната, свързани с издирване, съхранение и представяне пред широката публика на това, което етнографите от края на XIX век наричат „жива старина“, са неадекватни на съвременната социална реалност.

В българската етнология още в началото на 80-те години на миналия век е формулирано разбиране за „традицията“ като отношение на дадено поколение към миналото като цяло и към културата на миналото конкретно, като оценка на това поколение за наследената култура (Генчев, С. 1984. *Народна култура и етнография*. София: Наука и изкуство, с. 33). Съвременната българска етнология е превърнала това разбиране във важна изследователска и педагогическа стратегия (Христов, П. Традиция и идентичност в условията на европейска транс-гранична мобилност. – В: *Българска етнология*, 1, 2013, 7-14). В подобна концептуална рамка би трябвало да се развиват и политиките по отношение на културното наследство на България, което ние представяме в етнографските музеи. В съвременността „научаването“ на всяко ново поколение на „народна традиция“ и познание за културното ни наследство, поставянето на основите на сравнителното интерпретиране на културното минало на страната и на региона на Балканите, би могло да се превърне в основа за общото ни бъдеще в една обединена Европа, Европа на „единство в многообразието“. В това отношение ролята и на музеите, и на изследователите, и на университетските преподаватели е изключително съществена.

Конкретно пред Националния етнографски музей и етнографските сбирки в музеите в страната стои изключително важната задача да се превърнат в реално и виртуални място за общуване с движимото и нематериалното културно наследство в процес на диалог и взаимно „заговаряне“ със своите публики. Националния етнографски музей не е имал своя представителна експозиция от началото на 80-те години на миналия век и създаването на такава, едновременно с дигитализацията на музейните сбирки, са най-важните предизвикателства през следващото десетилетие. Съдбата на Националния етнографски музей в перспективата на съвременната дигитална епоха тепърва ще бъде фокус на дискусиите ни.

4. Аксиния Бутева, Министерство на културата

Съвременна България е една от страните в европейското семейство, която притежава значим ресурс от недвижими и движими културни ценности. Към момента в страната има около 40 хил. недвижими културни ценности, а в музеите и художествените галерии се съхраняват над 7 млн. експоната.

Това огромно богатство непрекъснато се допълва и обогатява, което налага преосмисляне социалната роля на музея през XXI век.

През последното десетилетие дейностите по издирване, опазване и разширяване на достъпа на обществото до културното наследство са поставени в центъра на обществения интерес, като се наблюдава стремеж за развитие на сектора в синхрон с европейските и световни тенденции.

В България към момента функционират 191 музея, от които 23 са държавни, 31 регионални, а останалите са местни (по данни на НСИ от 2017г.). Извън тази цифра са 4 частни музеи и 1 със смесено участие. Регистрираните обществени колекции, в които се съхраняват предмети и движими културни ценности, свързани с локалната история са 31. Културните институти разположени на територията на страната са част от Националната системата по опазване на културното наследство, в която е включена местна власт, религиозни общности, научни и културни институти и университети, неправителствени организации и др.

Процесите на децентрализация, нормативно регламентираната юридическа и финансова самостоятелност на музеите им дават възможност, те да разгърнат своя потенциал в провеждането на самостоятелна политика в реализацията на основните си дейности, съобразени с държавната политика и националното законодателство.

Като предизвикателство за бъдещата работа на музеите в страната се очертава все още недостатъчното финансиране, което затруднява осигуряването на подходящи условия за съхранение и експониране на

движимите културни ценности, участието на музеите в международния културен обмен, възможността за регулярни откупки за попълване на музейните фондове, както и недостатъчното участие на културните институти в развитието на туризма и културните и творческите индустрии.

Все още не е припозната ролята на музеите като значим културен и образователен феномен. Предстои воденето на целенасочена политика по отношение на човешкия потенциал, свързана с ежегодното актуализиране нивото на заплащане, гарантиране на професионална приемственост и интерес у млади специалисти, като се преодолее риска от недостига на кадри в сектора и се гарантира перспективата за устойчиво развитие.

Музеите съхраняват националното ни културно наследство и важна цел в дейността им е търсенето на нови подходи за разширяване на обхвата на музейната публика и привличане на нови посетители. В тази насока важно условие е изграждането на модерни експозиционни пространства и инфраструктура.

Предизвикателство за музеите е модернизирването на материалната база, обновяването на целия диапазон от оборудване, въвеждането на иновативни технологии и съвременен дизайн и дейности, съобразени с целите и мерките, заложи в приетата Програма за управление на правителството на Република България за периода 2017-2021 г.

Процесът по дигитализация на музейните фондове като цяло значително изостава спрямо другите сектори, поради отсъствието на обучени експерти и най-вече липсата на финансов ресурс. Създаването на Регистър на движимите културни ценности е едно от изискванията на Закона за културното наследство и съответства на европейските приоритети за по-лесен отдалечен достъп до културното наследство чрез неговата дигитализация. Разработването или закупуването на софтуер за дигитализация на движимото културно наследство ще позволи по-добър достъп и ефективно използване на ресурсите за развитие на културните и творческите индустрии, ще подобри взаимодействието между културните институти и органите на МВР, Прокуратурата и Агенция "Митници" за превенция и борба с нелегалния трафик на движими културни ценности и иманярството.

През следващото десетилетие усилията ще бъдат насочени към валоризиране, дигитализиране и социализиране на културното наследство чрез разкриване на локалните специфики и утвърждаване на наследството като фактор за регионалното развитие. В този контекст предизвикателство пред музеите е тяхното модернизирване в съответствие с утвърдените международни стандарти.

5. Марияна Маринова, Регионален исторически музей – София

Тенденции:

1. Засилване ролята на дигиталните технологии в музейната дейност.
2. Въвеждане и развитие на нови музейни дейности и професии
3. Преосмисляне на представянето на факти и събития в музейните експозиции
4. Отлив на млади специалисти от музейната професия
5. Опасност от загуба на носителите на нематериално културно наследство
6. Опасност от загуба на ДКН поради липса на условия за съхранение и модерни лаборатории

Предизвикателства:

1. Преосмисляне ролята на дигиталните технологии. Използване не само като динамичен момент в експозициите, но и при документирането на ДКН. Създаване на центрове за дигитализация на ДКН чрез 3D заснемане на артефактите. По този начин, дори при физическото деструктиране на ДКЦ, информацията за тях ще бъде съхранена.
2. Променените условия в новото хилядолетие породиха необходимостта от възникването на нови музейни професии, за които няма обучени специалисти. Такива са музейният педагог, аниматорът, художникът по графичен дизайн. Създаването на специализирани програми за професионално обучение, в които да бъде използван нашият и световен опит ще допринесат за устойчивото развитие на музейните дейности в частност и на обществото като цяло.
3. Философското преосмисляне на човешките ценности налага преосмисляне при представянето на факти и събития в историческите музеи. Важен е балансът между патриотизъм и етническа толерантност, локално и глобално, традиционно и модерно. Предефинирането на понятията хуманизъм, естетизъм, красиво, грозно, добро, лошо, иновативно, пошло ще спомогне за адекватни музейни реакции при изграждането на нови експозиции, постоянни и временни и ще съдейства за нарастване на възпитателната роля на музеите в обществото.
4. Наред с добрите, съществуват и негативни тенденции в развитието на музеите. Една от тях е отлив на млади специалисти с траен интерес към музейната професия. За преодоляването ѝ е необходимо да се осигури кариерно развитие за младите специалисти както в научната, така и в административната сфера.

5. Носителите на знания и умения на нематериалното културно наследство намаляват. Има два пътя за преодоляване тенденцията от изчезването им. Едната е като се създадат програми за предаване на тънкостите на „занаята“, а другата като се направи подробно заснемане на процесите и материалите, последователността на действие и съхраняване на готовите продукти (песни, танци, произведения на специфични занаятчийски техники и др.)

6. В част от музеите в по-малките населени места липсват необходимите модерни условия за съхранение на ДКЦ, което се дължи на остаряла материална база и липса на финансиране. За преодоляване опасността от загуба на културно наследство е необходимо по държавни програми и в партньорство с частния бизнес да се подобрят условията за съхранение, консервация и реставрация на ДКЦ.

IV. Заседание:

Как според вас музеите трябва да променят и адаптират нашите принципи, ценности и методи на работа през следващото десетилетие, за да посрещнат тези предизвикателства и да обогатят нашия принос?

Фасилитатор **Георги Вълчев**, СУ „Св. Климент Охридски“

1. Яна Годорова

2. Илиана Борисова-Кацарова, СУ „Св. Климент Охридски“

Отговорът на поставения въпрос изисква няколко уточнения.

На първо място – кои/какво са музеите.

На второ – кои сме ние и какви са нашите принципи, ценности и методи на работа?

На трето – какви са предизвикателствата?

И на последно, но не и по важност – към какво е насочен „нашият“ принос?

Според чл. 24 на ЗКН „Музеят е културна и научна организация, която издирва, изучава, опазва и представя културни ценности, природни образци и антропологични останки с познавателна, образователна и естетическа цел.“ Чл. 35 (1) постановява, че „Основната дейност на музея е опазването и представянето на движими и недвижими културни ценности.“

Начинът, по който дефинираме едно понятие показва какво съдържание влагаме в това понятие. Нека да сравним валидното за България определение за музей с това, което ИКОМ възприема от 2007 г.: „Музеят е нестопанска постоянна институция, в служба на обществото и неговото развитие, отворена за публика, която придобива, опазва, изследва, комуникира и представя материалното и нематериално наследство на човечеството и неговата среда, за нуждите на образованието, изучаването/изследването и естетическата наслада (enjoyment).“

От това сравнение произтича едно от предизвикателствата пред българските музеи. Нашето общество (или поне голяма част от него) живее с архаичната представа, че музеят е хранилище на ценни (или не чак толкова ценни) предмети и изложбена зала, където те могат да бъдат разгледани. Всички, работещи в музеите са наясно, че съвременният музей е много повече от това, както и международно признатото определение го доказва, но как да бъде убедено българското общество във възможностите и потенциала на музеите?

„Ние и нашите принципи, ценности и методи на работа“ вероятно сме всички онези, чиято професионална реализация се осъществява в сферата на музеологията в най-широк смисъл. Кое то означава, че макар и да споделяме общи ценности и принципи, методите ни на работа са твърде разнообразни. Не съм убедена, че музеите сами по себе си са в състояние да променят каквото и да било. Хората, които представляват дадената институция, обаче, могат. Ние, с нашите принципи, ценности и методи на работа можем да променим Музея, а не обратното.

Предизвикателствата могат да дойдат от много посоки. Нуждата от промяна в общественото съзнание вече споменах. Музеите трябва да бъдат видими, вечно присъстващи, убедителни в своето присъствие и участващи в и управляващи културните процеси, които протичат в обществото.

Редица анализи изтъкват друго сериозно предизвикателство – липсата на млади специалисти с подходящо образование, работещи в музеите. Изправени сме пред сериозна опасност от прекъсване на приемствеността между поколенията музейни специалисти. Нови законови промени, свързани с изискванията за заемане на определени музейни длъжности създават условия за подобряване на академичната подготовка на младите хора. Софийският университет поддържа и развива образование в сферата на Музеологията и културното наследство. За да стане обаче музейната професия привлекателна, ще трябва да се извърви още път.

Връщайки се към поставения въпрос, отново искам да обърна внимание, че „музеите“ не могат да обогатят или да въздействат по какъвто и да било начин на нашия принос. *Нашият принос* би трябвало да е по посока на това, да помогнем на музеите да посрещнат и евентуално да преодолеят

предизвикателствата, пред които са изправени, а не обратното. Както споменах, в полето на музеологията се реализират огромен брой специалисти, всеки със своята експертиза и методи на работа. Обединени от общи ценности в рамките, зададени от Международния съвет за музеи и в съответствие със Стратегическия план на ИКОМ за периода 2016 – 2022, можем да се опитаме да помогнем за утвърждаването на музейната институция и разгръщане на потенциала на музеите не само в традиционните сфери на опазването, изучаването и представянето на движими ценности, но и в сферата на образованието, недвижимото наследство, интеркултурния диалог, приобщаването и интеграцията на уязвими малцинствени групи посредством различни културни и образователни програми, продължаващото образование и устойчивото развитие. Това обаче може да се случи единствено в сътрудничество и с разбиране от страна на държавните структури и институции, представляващи както законодателната, така и изпълнителната власт.

3. **Иван Василев**, Основател и Председател на фондация „Балканско наследство“, Председател на Българо-американската комисия за опазване на културното наследство на България

„Музеят е отворена към публиката нестопанска институция в постоянна служба на обществото и неговото развитие. Той придобива, консервира, изучава, комуникира и експонира материалното и нематериалното културно наследство на човечеството и неговата среда в полза на науката, образованието и развлечението.“ (Устав на ИКОМ към 9.06.2017)

Отговорът на поставения въпрос ще се базира на опита ми при работа с музейни институции и постоянния контакт с музейната колегия през последните 25 години - първоначално като студент по археология, а впоследствие и като професионален археолог и мениджър на неправителствена организация в сферата на културата. Гледната ми точка е външна по отношение на музейния сектор в България, но се надявам да допринесе за неговото реформиране и развитие в полза на обществото ни.

Ролята на музеите и водещите принципи на тяхната работа са дефинирани отдавна от ИКОМ. Накратко, музеите следва да опазват повереното им културно наследство и да правят знанието за него общодостъпно, като действат законосъобразно и професионално. България е страна по почти всички важни международни документи, регулиращи опазването на културното наследство и ролята на музеите в този процес. В нашата страна, обаче, споделянето и прилагането на тези принципи не само от управляващи на национално и местно ниво, но и от редица

музейни работници може да бъде определено като проблематично. Това крие риск в средносрочен план някои или повечето български музеи да изпаднат в „капацитетна“ криза.

От гледната точка на външен наблюдател състоянието на българските музеи през 2018 може да бъде обобщено по следния начин:

- Въпреки редица положителни изключения, музеите в България често представляват зависими от общините социални предприятия с труден мениджмънт, скромни капацитети за изпълнение на своите функции и малко инвестиции в човешките и материалните ресурси, дори при сравнение с други съседни балкански страни. Освен това множество политически и административни причини предпоставят неефикасно управление на наличните ресурси.

- Музеите са натоварени с ангажименти по опазване на огромно количество културни ценности, но държавата като негов собственик, а често и самите те нямат ясна представа за неговия реален обем и специфики.

- Практиката показва, че в България липсва национална стратегия и програма за опазване на културното наследство, а още по малко има яснота за ролята на музеите в нея. Априорно се приема, че музеите трябва да пазят всичко, което имат и им е вменено да придобият на географски принцип от посегателства и унищожаване без да имат реално влияние върху процесите по вземане на решения в тази посока.

В подобна ситуация музеите у нас все по-трудно ще могат да отговорят на основните принципи от Етичния кодекс на ИКОМ. За да опазят повереното им културно наследство, музеите у нас се нуждаят от реформи на различни нива, които да им позволят да се справят както със собствените им задачи, така и с много нови предизвикателства. Нуждата от реформи е споделяна от почти всички музейни специалисти, които познавам. Според тях реформите следва да освободят музеите от „феодалните“ политически зависимости по места, да променят тяхното управление, предоставяйки повече свобода, но и отговорности на техните мениджъри и да ги насърчат да развият нужните в наше време музейни капацитети. Освен това реформите следва да засилят държавния и обществен контрол върху качеството на работа на музейните институции и специалисти, да спомогнат за пълната инвентаризация на наличните културни ценности и тяхното опазване и обнародване и не на последно място да насърчат взаимодействията на музеите с техните публики.

Тези наблюдения подсказват, че предизвикателството на следващото десетилетие пред нашето общество и особено пред водещи професионални организации като ИКОМ е да се предотврати очертаващата се криза чрез адекватни реформи. Бързата и компетентна реакция на водещи

организации и институции и на гражданското общество за дискутирането и дефинирането на тези проблеми и създаването на стратегия за тяхното решаване е критично в настоящия момент, в който държавата е незаинтересована или неспособна да се справи с тях. Гражданските организации са задължени пред обществото да стартират този дебат и не само да предложат иновативни решения в областта на законодателството и управлението, които да позволят реформата в областта на музейното дело, но и да намерят необходимата обществена подкрепа. Реформирането на този сектор е невъзможно без участието на държавата, но очакването, че тя би могла да бъде идеен лидер в този процес е неадекватно при настоящите условия. ИКОМ, водещите музейни институции и други граждански организации изглеждат като най-адекватните кандидати за лидерската позиция. Времето ще покаже, дали те ще успеят да се обединят и отговорят на това изключително предизвикателство.

4. Симеон Недков, историк, специалист по музеология – СУ „Св. Климент Охридски“

Музеите в началото на ХХІ век преживяват големи трансформации. От храмове на музите те се превръщат в домове на разнообразни публики. До като през ХІХ и ХХ век основната им задача е да опазват и съхраняват движимото културно наследство, то сега усилията са насочени към социализацията на тези културни институти. Демократизацията на музеите се изразява в тяхната достъпност за всички социални групи в обществото, включително и за имигрантите, които стават все повече в Европа. Тези предизвикателства изискват коренно нова политика за работа с публиките. Разработваните до сега образователни програми в музеите не са достатъчни. Необходимо е създаването на музейни образователни центрове с назначаване на музейни педагози подготвени за работа със специализирани публики, не само с възрастови разлики. Социализацията на музеите е тясно свързано с достъпността им за хора със специални нужди.

Работата с деца и учаци се е била винаги в центъра на внимание на музеите. Приложението на информационните технологии в експозициите е свързано с привличането на все по-широки слоеве млади посетители. Отмина времето когато единствените технически средства в музеите бяха автоматичните, барабанни, аспектوماتи. Днес виртуалните разходки са част от всеки музейен сайт. Чрез тяхната атрактивност се достига до младежката аудитория.

Добавената реалност е най-новото средство за разкриване на детайли от експозицията. За неговото прилагане музеите трябва да извършат огромна допълнителна работа свързана с документирането на експонатите с

дигитални визуални материали. За това се изисква съответната техническа и технологична инфраструктура, както и създаването на нови информационни дигитални продукти.

Друго предизвикателство пред музеите е дигитализацията на техните фондове. Този процес не е нов, но той изисква много време и съответното техническо оборудване и подготвен музеен персонал за работа със съответните скенери. Дигитализацията не е само създаването на дигитални образи на експонатите, а огромна работа за създаване на метаданни за тях. Без метаданни и тяхното информационно използване никаква реална дигитализация не е извършена.

Популяризирането на уникалните експонати от всеки музей днес се свързва с присъствието им в европейския портал за културно наследство Европеана. За съжаление българските музеи изостават изключително много в сравнение с другите европейски музеи. През следващото десетилетие една от основните задачи пред нашите музеи ще бъде ускореното дигитализиране на музейните фондове и представянето на най-ценните музейни експонати в Европеана.

Музеите ще продължат да работят и да се развиват в конкурентна пазарна среда. Те ще трябва да се стремят да запазят и разширят своята аудитория благодарение на приложението на информационните технологии както на своите уебстраници, така и в постоянните и временни експозиции. Привличането и задържането на младежката музейна публика не може да стане без активното навлизане на информационните технологии във всички сфери на музейните дейности.

За да се посрещнат новите предизвикателства пред музеите трябва да се обърне особено внимание на подготовката на музейните специалисти и тяхното профилиране за работа с различни музейни публики. Разгръщането на културните програми на музеите към нови публики изисква и съответните специалисти с висока експертна квалификация и мотивация за нейното приложение. Само по такъв начин музеите ще могат да бъдат иновативни и привлекателни за нови публики.

5. Валентина Ганева-Маразова, изкуствовед – НБУ

Музеят е мъртъв! Да живее музеят!

Учебният музей на НБУ като възможен образователен отговор

„Всички универсални магазини ще станат музеи, а всички музеи – универсални магазини.“ Това на пръв поглед парадоксално изречение на Анди Уорхол (1928?/1930?-1987) (Цит. по: James Twitchell. *Branded Nation: The Marketing of Megachurch, College Inc., and Museumworld*. Simon & Schuster Paperbacks, NY, 2005) подсказва ясно осезаемата промяна, която

настъпва в позицията и ролята на музеите в съвременното общество. В книгата си **Брандирана нация** Джеймс Гуичъл пише за консуматорската култура и за навлизането на марката, брандинга и в съвременното на културните институции като църква, университет, музей. Това е обществена среда, в която „всяка работа е шоу бизнес“ (както се нарича една от главите в книгата).

Още класическият европейски авангард от началото на ХХ век постави под съмнение ролята на музея в съвременния свят. („Музеите са само множество лъжи и хората, които правят изкуството своя работа, са най-често шарлатани... Ние сме заразили картините в музеите с всичките ни глупости, с всичките ни грешки, с цялата ни бедност на духа. Превърнали сме ги в дребнави и смешни неща.” - Пабло Пикасо (1881-1973) – преводът мой, цит. по: **Pablo Picasso**, "Conversation avec Picasso," in *Cahiers d'Art*, vol. 10, no. 10 (Paris, 1935; translated in Alfred H. Barr, Jr., *Picasso: Fifty Years of His Art*, 1946). За италианските футуристи “музейно” е синоним на “мъртво”, те описват музеите като „мухлясали гробници” за стари вещи. (Вж. Marinetti *Fondazione e manifesto del futurismo* в: *Filippo Tommaso Marinetti e il Futurismo*, a cura di Luciano De Maria, classici moderni, collezione Oscar, Mondadori spa Milano 1973. http://www.classicaliani.it/futurismo/manifesti/marinetti_fondazione.htm). Затова и усилията на модерната музеология са насочени главно към това музеят да се превърне в място на живо общуване с миналото, с красивото, но и с настоящето, през призмата на което се пречупва, анализира и възприема миналото. Това издига значението на образователните функции на тази културна институция. За съжаление, в България музеят все още се схваща почти изключително само като място, в което се събират, съхраняват и изучават културните ценности. Все още не съществуват научно обосновани и практически проверени програми за образователна дейност на музеите. А това е необходимо да се направи час по скоро.

Затова основната цел на Музея на НБУ (открит през април 2010 г.) е опит за създаване на **модел за активно обучение в музей**. Съвременното ефективно образование следва да дава освен теоретичните, колкото е възможно повече и практически умения. То трябва да развива у младите хора, независимо от тяхната конкретна специалност, такива ценни качества като инициативност, организираност и любознателност, да стимулира тяхната инвентивност, да подкрепя творческите им стремежи и заложби.

И „разказът”, който нашият музей „разказва”, се опитва да отговаря на това изискване и един от начините за това са **временните експозиции**. Честата смяна на различни изложби (1 до две на семействър) осигурява не само разнообразие и многостранност на разкази, текстове и послания. Тя демонстрира и различни „езици” за изразяване на тези послания. Експонатите за тези временни изложби гостуват в Музея на НБУ от музеи и частни колекции, затова, макар и неголям като площ, музеят отговаря на всички необходими условия за съхранение и за сигурност на гостуващите експонати.

Цялостната подготовка на всяка изложба протича с **активното участие на студентите**: от създаването на концепция и експозиционен план и подбор на експонати, през изготвянето на необходимата документация и оформлението на пространството, подготовката на каталог и рекламни материали – тяхното написване, илюстриране, оформление и печат, създаване на план и организация на съпровождащите изложбата събития – откриване, лекции, концерти,

пърформанси, игри и работилници до рекламна и информационна кампания в различни медии, проучване на общественото мнение, анализ на структурата на посетителите и т.н.

В Учебния музей на НБУ студентите придобиват разнообразни **умения за общуване с оригиналния паметник**: за **научно описание и обработка** на артефакт или произведение на изкуството, за музейна регистрация и документиране, за технологически, иконографски и стилев анализ, за търсене на различни паралели и аналогии, за цялостния процес на подготовка, **експониране** и организация на временна изложба. Заедно с това те получават **знания** и практически опит и за менажиране на една изложба – обучават се в **кураторство, популяризация** и социализация на изложба. А тъй като подготовката на временните изложби е колективно дело, в нея не на последно място се възпитават и **умения за работа в екип**. А в свързания с Музея на НБУ учебен процес студенти от различни специалности създават екипи по собствен избор за е възможността те да се осъществят. В оборудването на експозиционната зала на музея са предвидени и възможности за изпълнение на **учебни проекти** за “*виртуален музей*” като към съществуващите артефакти се прибавят виртуално експонати от други колекции, недостъпни за реално участие.

Така изложбите на Музея на НБУ не са подчинени единствено на целите на тясно професионалното образование. Те са насочени и към по-широка и разширяваща се студентска аудитория, която да свикне с идеята, че в музея не се ходи “специално”, когато те заведат, а той е място на интелектуална среща, място на креативен диалог между минало, настояще и бъдеще. Това са малки крачки към общата цел да се съживи музеят, да се влее нов живот в самата идея за музей, да се промени философията на функционирането на музея като “пространство на умрялото минало”, да се осмисли общуването с музейния експонат като живо и динамично.